

Preparing for Passover: The Image of Joseph on the Seder night Rabbi Shai Finkelstein

1. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף סה עמוד ב

תנא: כל אחד ואחד וְאָחַד נֹתֵן פֶּסַח וְעוֹרֵו, וּמִפְּשִׁיל לְאַחֲרָיו. אָמַר רַב עֵילִישׁ: טִייעוּת.

It was taught in a baraita: **Each and every one would place his Paschal lamb in its hide and cast it over his shoulder behind him and carry it home that way. Rav Ilish said:** They carried it home in the manner of **Arab merchants** [*tayya 'ut*].

2. רש"י מסכת פסחים דף סה עמוד ב

כל אחד ואחד - כשהיו הולכין לבתיהם היה נותן פסחו בעורו ומפשילו לאחוריו.
טייעות - דרך סוחרים ישמעאלים הוא זה.

3. בראשית פרק לז פסוק כח

וַיַּעֲבְרוּ אַנְשֵׁים מִדְּיָנִים סְחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לְיִשְׁמָעֵאלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרָיִמָּה:

When Midianite traders passed by, they pulled Joseph up out of the pit. They sold Joseph for twenty pieces of silver to the Ishmaelites, who brought Joseph to Egypt.

4. הרב שלמה קלוגר (הודפס בסדור בית יעקב)

”מ”ש חז”ל בסוף פ”ה דפסחים תנא: כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו ומפשיל לאחוריו. אמר רב עיליש: טייעות. ופרש”י: דרך סוחרים ישמעאלים הוא זה. והנה מעולם היה תמיה לי דמה קמ”ל רב עיליש בזה ולענים מה קבעו חז”ל דבר זה בש”ס? וגם גוף הבריתא נראה הוא למותר דמה נפק”מ לנו בזה אופן נשיאתם את הפסח לבתיהם? אך להבין דברי חכמים וחידותם נ”ל דהנה בטעם שעבוד מצרים הרבה טעמים נאמרו

בזה מהיכן נמשך שעבוד מצרים? ודעת כמה הוי דבעון מכירת יוסף הוא כן. והנה בכל עניני פסח נעשה רמז על הגאולה ועל השעבוד אך לא נעשה רמז מאיזה ענין נמשך השעבוד. ולכך עשו רמז בזה דהוי כעין מכירת יוסף דהנה שם כתוב וישאו עיניהם ויראו והנה ישעמעאלים באים. ולכך עשו רמז בזה כמה שהשאו בפסח כדרך הישמעאלים סוחרים להזכיר ענין מכירת יוסף.

5. רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח הלכה ב

מתחיל ומברך בורא פרי האדמה ולוקח ירק ומטבל אותו ג בחרוסת ואוכל ד כזית הוא וכל המסובין עמו כל אחד ואחד אין אוכל פחות מכזית.

6. רבינו מנוח - ספר המנוחה הלכות חמץ ומצה פרק ח הלכה ב

כתב הרב מתחיל ומברך בורא פרי האדמה ולוקח ירק כו'. ואנו נוהגין בכרפס זכר לכתונת הפסים שעשה יעקב אבינו ליוסף אשר בסבתה נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים.

7. בראשית פרק לו פסוק ג

וְיִשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בְּנָיו כִּי־בָן־זָקֵנִים הוּא לֹו וְעָשָׂה לֹו כְּתֹנֶת פְּסִים:

Now Israel loved Joseph best of all his sons—he was his “child of old age”; and he had made him an ornamented tunic.

8. בעל הטורים בראשית פרק לו פסוק ג

פסים. בגימטריא לפס ידו (ב"ר פד ח). לו. ועשה לו כתונת פסים. בגימטריא משקל שני סלעים מילת. זהו שאמרו בפרק קמא דשבת (י ב) בשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף יותר משאר אחיו נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים:

9. ירושלמי פסחים פרק י הלכה א

“מניין לארבעה כוסות? רבי יהושע בן לוי אמר: כנגד ארבע כוסות של פרעה (שנזכרו בבראשית מ, יא-יג): “וכוס פרעה ביד... ואשחט אותם אל כוס פרעה, ואתן את הכוס על כף פרעה... בעוד שלושת ימים יישא פרעה את ראשך... ונתת כוס פרעה בידו.”

10.

מְנִיין לְאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי בְּנִינָה. כְּנֶגֶד אַרְבַּע גְּאוּלוֹת. לְכֹן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יי וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם וְגו'. וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעֵם וְגו'. וְהוֹצֵאתִי וְהִצַּלְתִּי וְגִאֲלָתִי. וְלִקְחָתִי. רַבִּי יְהֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי אָמַר. כְּנֶגֶד אַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁלְּפָרְעָה. וְכּוֹס פְּרָעָה בְּיַדִּי. וְאִשְׁחַט אֹתָם אֶל־כּוֹס פְּרָעָה. וְאֶתֵּן אֶת־הַכּוֹס עַל־כַּף פְּרָעָה: וְנִתְּנוּ כּוֹס־פְּרָעָה בְּיַדֹו. רַבִּי לֹוִי אָמַר. כְּנֶגֶד אַרְבַּע מַלְכֵי־וֹת. וְרַבֵּנן אָמְרִי. כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁלְּפָוֶרְעָנוֹת שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲתִיד לְהִשְׁקוֹת אֶת אֹמּוֹת הָעוֹלָם. כִּי כֹה אָמַר יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲלֵי קֹחַ אֶת־כּוֹס הַיַּיִן הַחַיִּמָה וְגו'. כּוֹס־זָהָב בְּבֵל בְּיַד־יי. כִּי כּוֹס בְּיַד־יי. יִמָּטֵר עַל־רְשָׁעִים פְּתִים אֵשׁ וְגַפְרִית וְרוּחַ זְלַעְפֹּת מְנַת כּוֹסִים: מֵהוּ מְנַת כּוֹסִים. רַבִּי אַבּוֹן אָמַר. דִּיפְלִי פּוֹטִירִין. כְּדִיפְלִי פּוֹטִירִין אַחַר הַמְּרִחִין. וְכְנֶגֶד עֲתִיד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִשְׁקוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁלְּנַחְמָה. יי מְנַת־חֶלְקִי וְכּוֹסִי. דְּשִׁנְתָּ בְּשִׁמְן רֹאשִׁי כּוֹסֵי רְוִיָה: וְהִדִּין כּוֹסֵי־שׁוּעוֹת אֲשֶׁר תִּרְיִין.

From where the Four Cups? Rabbi Johanan in the name of Rabbi Benaiah: Corresponding to the four deliveries: *Therefore, say to the Children of Israel, I am the Eternal, and I shall take you out, etc. And I shall take you as My people, etc. I shall take you, I shall save you, I shall free you, I shall take you.* Rabbi Joshua ben Levi said, corresponding to the four cups of Pharaoh: *The cup of Pharaoh was in my hand; I took the grapes and squeezed them into Pharaoh's cup, and gave the cup in Pharaoh's hand. You will give the cup in the hand of Pharaoh.* Rabbi Levi said, corresponding to the four kingdoms. But our teachers say, corresponding to the four cups of doom that the Holy One, praise to Him, will make the Gentiles drink at the end of days. *Truly, so said the Eternal, the God of Israel, to me: take this cup of the wine of wrath. The golden cup of Babylon is in the hand of the Eternal. Truly a cup is in the hand of the Eternal, intoxicating wine, fully to be mixed; He shall sprinkle from it but its dregs shall be drunk, squeezed to the last, by all the wicked of the earth. He shall let coals rain on the wicked; fire, sulphur, and burning wind is the portion of their cup.* What does the portion of their cup mean? R. Abun said: a double cup like the double cup taken after a thermal bath. And in accordance with this correspondingly the Holy One, praised be He, will let Israel drink four cups of consolation at the End of Days: *The Eternal is the portion of my part and my cup. You anointed my head with oil; my cup is overflowing. I shall lift up the cup of salvations counts for two.*

11. בראשית פרק ל פסוק כב

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־רַחֵל וַיִּפְתַּח אֶת־רַחֵמָהּ:

Now God remembered Rachel; God heeded her and opened her womb.

12. שמות פרק ב, כד

וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אֲבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:

God heard their moaning, and God remembered the covenant with Abraham and Isaac and Jacob.

13. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יא עמוד א-ב

בְּרֵאשִׁי הַשָּׁנָה יֵצֵא יוֹסֵף מִבֵּית הָאֲסוּרִין, מִנְּלֵן – דְּכִתִּיב: "תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶף לְיוֹם תְּגַנְּנוּ. כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא וְגו'."

It was further taught in the *baraita*: **On Rosh HaShana Joseph came out of prison.** The Gemara asks: **From where do we derive this? As it is written:** “**Sound a shofar at the New Moon, at the covered time of our Festival day. For this is a statute for Israel, a judgment of the God of Jacob**” (Psalms 81:4–5). This is a reference to Rosh HaShana, the only Festival that occurs at the time of the New Moon, when the moon is covered and cannot be seen.

עדות ביהוסף שמו בצאתו וגו'".

And immediately afterward it is written: **“This He ordained in Joseph for testimony, when he went out over the land of Egypt”** (Psalms 81:6), implying that Joseph’s release from prison took place on Rosh HaShana.

בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים – פתיב הכא: “והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים”, וכתיב התם: “הסירותי מסבל שכמו”.

It was also taught in the *baraita*: **On Rosh HaShana our forefathers’ slavery in Egypt ceased.** From where is this known? **It is written here: “And I will bring you out from under the burdens of Egypt”** (Exodus 6:6); **and it is written there**, with regard to Joseph: **“I removed his shoulder from the burden”** (Psalms 81:7). From here it is derived by verbal analogy between the two instances of the word “burden” that just as Joseph was released from prison in Tishrei, so too, the slavery of our forefathers in Egypt ended in Tishrei.

14. בראשית פרק נ פסוק כה

וַיִּשָּׁבַע יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֵעֵלְתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה:

So Joseph made the sons of Israel swear, saying, “When God has taken notice of you, you shall carry up my bones from here.”

15. רש"ר הירש בראשית פ"נ פסוק כה

“פקד יפקד. שתי מלים אלה היו לנקודות האור ששמרו על תקות ישראל במשך מאות בשנים, לשחרר הממשמש ובא.”

16. שמות פרק ג פסוק טז

לֵךְ וְאַסְפֹּת אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם הֲיָיָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יֵצֵתְק וְיִעַקֵּב לֵאמֹר פֶּקֶד פְּקִדְתִּי אֶתְכֶם וְאֶת־הָעֲשׂוּי לְכֶם בְּמִצְרָיִם:

“Go and assemble the elders of Israel and say to them: יהוה, the God of your fathers’ [house]—the God of Abraham, Isaac, and Jacob—has appeared to me and said, ‘I have taken note of you and of what is being done to you in Egypt,

17. מדרש לקח טוב בראשית פרשת ויחי פרק נ סימן כד

ויאמר יוסף אל אחיו אנכי מת ואלהים פקד יפקוד אתכם. אמר להם סימן זה יהא מסור לכם, כל מי שיבא להוציא אתכם ממצרים, אם יאמר לכם בלשון הזה האמינו לו, וכן הוא אומר פקוד פקדתי אתכם ואת העשוי

לכם במצרים (שמות ג טז), מיד ויאמן העם.

18. שמות רבה (וילנא) פרשת בשלח פרשה כ

וחמושים עלו בני ישראל שעלו מזוינין, ויקח משה את עצמות יוסף עהכ"א (משלי י) חכם לבב יקח מצות שכל ישראל היו עסוקים בכסף וזהב ומשה היה עסוק בעצמות יוסף שנאמר ויקח משה את עצמות וגו', אמר הקדוש ברוך הוא למשה עליך נתקיים חכם לב יקח מצות, יוסף היה חייב לאביו לקברו מפני שהוא בנו ואתה לא בנו ולא בן בנו ולא היית חייב לעסוק בו וקברת אותו וכן אני שאיני חייב לכריה אני מטפל בך ואקברך שנאמר (דברים לד) ויקבור אותך בני ומנין היה משה ידע היכן היה יוסף קבור, י"א סרח בת אשר הראה אותו והיה קבור בנילוס מה עשה משה וכו' וי"א בתוך הפלטרין היה קבור כדרך שהמלכים קבורים ועשו מצרים כלבים של זהב בכשפים שאם יבא אדם לשם יהיו נובחים וקולן הולך בכל ארץ מצרים מהלך מ' יום ושתקן משה שנאמר (שמות יא) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשוננו, התחיל משה צווח יוסף יוסף הגיע השעה שאמרת (בראשית ג) פקוד יפקוד אלהים אתכם מיד נתנדנד הארון ונטלו משה שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף, והיו עצמותיו של יוסף מחזרין עמהם במדבר מ' שנה, א"ל הקדוש ברוך הוא אתה אמרת לאחייך (שם /בראשית נ') אנכי אכלכל אתכם חייך אתה נפטר והיו עצמותיך מחזרין עמהם במדבר מ' שנה שנאמר (במדבר ט) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ואין אדם אלא יוסף שנאמר (תהלים עח) אהל שכן באדם, וכתוב (שם /תהלים ע"ח) וימאס באהל יוסף, בזכות עצמותיך הם עושים פסח קטן, כי השבע השביע את בני ישראל, למה שני פעמים אלא הוא נשבע להם שאין בלבו עליהם והם נשבעים לו שאין בלבם עליו, למה והעליתם את עצמותי מזה אתכם א"ר לוי משל למה"ד לאדם שהכניס יינו במרתף נכנסו הגנבים ונטלו החביות והלכו להם ושתו אותו ובא בעל היין ומצא אותם שגנבו החבית אמר להם שתיתם היין החזירו החבית למקומו כך משכם גנבו אחיו של יוסף אותו ומכרו אותו וכשבא ליפטר מן העולם השביע אותם אמר להם בבקשה מכם אחי משכם גנבתם אותי חי החזירו את עצמותי לשכם לכך נאמר (יהושע כד) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם.

19. בראשית פרק מא, יב

וְשֵׁם אֶתְנֵנוּ נֶעַר עֶבְרִי עֶבֶד לְשֵׁר הַטֹּבָחִים וְנִסְפְּרֵנוּ וְיִפְתָּרֵנוּ וְנִסְפְּרֵנוּ אִישׁ כְּחֵלְמֵנוּ פָּתַר:

A Hebrew youth was there with us, a servant of the prefect; and when we told him our dreams, he interpreted them for us, telling each of the meaning of his dream.

20. שמות רבה פרשה א

"אמר רב הונא בשם רב קפרא בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים: שלא שינו את שמם..."

R. Huna say in the name of Bar Kaprah, for 4 things the Israelites were redeemed from Egypt, one was for not changing their names (Shir ha-Shirim Rabbah, Vayikra Rabba 32).

21. בראשית פרק מה, כב

וְאֵנִי נָתַתִּי לְךָ שְׂכָם אֶחָד עַל־אֶחָיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְחַרְבִּי וּבִקְשֵׁתִי:

And now, I assign to you one portion more than to your brothers, which I wrested from the Amorites with my sword and bow."

22. רמב"ן בראשית פרק מה פסוק כב

...הוא חלק הבכורה, להיותך בו יתר על אחיך מיום שלקחתי אותו מיד האמורי בחרבי ובקשתי:

...the portion of the birthright — to be yours above that of your brothers, right from the day that *I took it out of the hand of the Amorite with my sword and with my bow.*"

23. שמות פרק ה, כב

וְאָמַרְתָּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל:

Then you shall say to Pharaoh, 'Thus says יהוה: Israel is My first-born son.

24. בראשית פרק לו פסוק ג

וְיִשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בְּנָיו כִּי־בְנֵי־זָקְנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פָּסִים:

Now Israel loved Joseph best of all his sons—he was his "child of old age"; and he had made him an ornamented tunic.

25. אגדת בראשית פ"ה

"בני בכורי ישראל וכתוב שלח את בני ויעבדני. לפיכך הוא אומר כי בן הייתי לאבי כשם שבנו של אדם כשהוא תינוק קטן אם יחטא אין אביו מסלק מעליו מפני שהוא קטן, אבל אם יגדל ויעמוד על דעתו - אם יחטא הוא מסלקו מעליו. כך ישראל אפילו חוטאין בשגגה מעלה עליהן שהן כתינוק קטן"

26. בראשית פרק מו פסוק כט

וַיֹּאסֶר יוֹסֵף מְרֻכָּבָתוֹ וַיַּעַל לְקִרְאֵת־יִשְׂרָאֵל אָבִיו גְּשָׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיַּפֵּל עַל־צַוְאַרְיוֹ וַיִּבְכּוּ עַל־צַוְאַרְיוֹ עוֹד:

Joseph ordered his chariot and went to Goshen to meet his father Israel; he presented himself to him and, embracing him around the neck, he wept on his neck a good while.

27. שמות פרק יד, ו

וַיֹּאסֶר אֶת־רֶכֶבוֹ וְאֶת־עֲמֹוֹ לָקַח עִמּוֹ:

He ordered his chariot and took his force with him;

28. מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יד פסוק ו

תבוא אסירה שאסר יוסף לקראת אביו ותעלה על אסירה שאסר פרעה לרדוף אחרי ישראל.

29. מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי בשלח פרשה ג

“שמעון איש קטרון אומר בזכות עצמות של יוסף אני קורע להם את הים שנאמר ויעזוב בגדו אצלה וינס החוצה וכתיב הים ראה ויננס”

30. שמות פרק יג ח

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי ממצרים:

And you shall explain to your child on that day, ‘It is because of what יהוה did for me when I went free from Egypt.’

31. הרש"ר הירש שמות פרק יג פסוק ח

(ח) והגדת וגו' - כפי שהערנו בתחילת הפרשה (פסוק ג), פסח הוא חג בנין הבית היהודי, אותו יש לחדש תמיד על בסיס גאולת מצרים. ובשעה שהכתוב מצווה על החג, הוא גם מתווה את תפקיד החינוך היהודי. לא די להרגיל את ילדינו בדרך שקטה לקיים נאמנה את מצוות התורה, וגם הטפת מוסר לא תספיק. כי אם דוגמה חיה נהיה להם בקיום המצוות, ויחד עם זאת נעורר את לבם ובינתם על - ידי שנבאר את עשייתנו, למען יתרגלו אל המצוות תוך הבנה והכרה ויתלהבו לקראת התפקיד היהודי במלוא הכרתם:

32. בראשית פרק לו יט

ויאמרו איש אל-אחיו הנה בעל החלמנות הלזו בא:

They said to one another, “Here comes that dreamer!”

33. תהלים פרק קכו פסוק א

שיר המעלות בשׁוֹב יְהוָה אֶת־שִׁבְת־צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחִלְמִים:

A song of ascents. When the LORD restores the fortunes of Zion we see it as in a dream.

34. רד"ק על תהלים פרק קכו פסוק א

היינו כחולמים, כחלום יעוף יהיה בעינינו צרת הגלות מרוב השמחה שתהיה לנו בשובנו לארצנו, כן פירשו אדוני אבי ז"ל. והחכם ראב"ע פירש, כן יאמרו ישראל בשוב האל יתברך שבותם: אין אדם רואה בעיניו כפלא הזה רק בחלום: